

Kudlotyák Krisztina

Beregi tájház program

1. A jó gyakorlat kiválasztási szempontjai

A Nagyberegi Tájháza 2012 óta kulturális, szellemi, hagyományőrző egységként működik. A múzeum Kárpátalja egyetlen olyan intézménye, amely foglalkoztató-házként is funkcionál.

Az élő tájház legfontosabb célja a hagyományok élményszérűsítése, a fiatalok identitásának erősítése, kulturális értékek átörökítése.

Mindezt célirányos és rendszeres foglalkozások által próbálja megvalósítani. Az épület és a hozzá tartozó udvar a hagyományos paraszti életmód bemutatása mellett alkalmas a különböző hagyományőrző foglalkozások levezetésére. A látogatóknak bemutatják a paraszti élet szokásvilágát, munkaalkalmait, a helyi tradíciókat. A házhoz kötődő programok a lokális identitás megmentését, erősítését szolgálják.

2. A szervezet(ek) / személy(ek), amely(ek)hez / aki(k)hez köthető a jó gyakorlat

A tájház tulajdonosa a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, a program működtetője a Pro Cultura Subcarpathica civil szervezet., a ház mellett botanikus és fűszerkert lett létesítve a Fodor István Kutatóintézet jóvoltából.

3. A jó gyakorlat érdekeltjei

A Nagyberegi tájház programjai heti szinten a község és a környékének fiataljait vonzza be. Ezekon az alkalmakon kívül Kárpátalja számos iskolájából érkeznek ide gyermek- és ifjúsági csoportok múzeumpedagógiai és gasztronómiai, kézműves élményért.

4. A jó gyakorlat célja, tevékenységei

A tájházi programok célja elsősorban a szellemi és tárgyi örökség bemutatása, újraélesztése és terjesztése, a hagyományos mesterségek és kézművesség megismertetése és megszerettetése a fiatalokkal.

A programban megvalósuló tevékenységek jeles napokhoz, ünnepkörökhöz is köthetők:

Farsangi álarcok készítése, farsangi fánk sütése: a farsangi időszakra jellemző télűző maszkok készítése, s egyben a busójárás szokásának ismertetése a jelenlévőkkel. Az asztalról nem hiányozhat ebben az időszakban a farsangi fánk sem. Nem mindennapi történetével is megismerkedtek a résztvevők.

Szövés és fonás, körmöcskzés: az esemény célja az egykori fonók hangulatának felelevenítése, a kerekes- és talpas guzsaly használatának bemutatása. Ezzel egyetemben a cérnávetés és szövés technikáinak bemutatása és tanítása

Labdacsöröge sütés: a tájház népszerűbb programjaihoz tartozik. A rendezvény célja a területünkön egykor hagyományosan a gyermekágyas asszonyoknak készített édesség újra megismertetése és elkészítésének megtanítása. A tájházban újra felelevenítjük a tészta készítését. Megismertetjük a fiatalokat a technikákkal. A résztvevők tésztát gyúrnak, nyújtanak és vágnak, vagyis olyan hétköznapi házimunkákkal foglalkoznak, melyeket ma otthon már ritkán végeznek a fiatalok. A labdacsöröge mellett palacsinta és tarkedli sütésre is sor került.

Gyöngyfűzés, gyöngyszövés: hasznos időtöltés, melynek célja, hogy felhívja a figyelmet a kézzel készített dolgok értékére, s előtérbe kerüljön a kézimunka értéke-

Húsvétvárás: kézműves foglalkozás keretében hozzáértő kézművesek készítenek hímeseket és tanítják a tojásfestés fortélyait. Emellett egyéb húsvéti szokások – locsolkodás, verselés – felelevenítése.

Kenyérlángos sütése: a kemencében sült tésztafélék elkészítésének bemutatása és tanítása.

Májusfaállítás: a népszokás felelevenítése, közös díszítés és faállítás a gyerekekkel. Az alkalom kézművességgel egybekötött.

Pünkösdi királyválasztás: az egykori pünkösdi szokások bemutatása alkalomhoz kapcsolódó gyermekjátékokkal és hagyományos ételek készítésével egybekötve.

Meggylekvár főzés hagyományos meggylekvár készítése fiatalok bevonásával. Az eseménynek közösségteremtő célja is van.

Szüreti táncház: hagyományos szüreti multság. A délelőtti folyamán a nagyberegai és kaszonyi iskolások látogattak el a tájházba, délután pedig Orosziból és Váriból érkeztek hozzánk a diákok, hogy a szüreti szokások mellett népi gyermekjátékokkal is megismerkedhessenek Kokas Krisztina és Károly vezetésével. A népviseletbe öltözött Kokas Banda táncos párja fergeteges hangulatot varázsol a cserépkályha melegénél. Pihenésképpen hangszerbemutató következett. A fiatalok a kezükbe vehették a népi hangszereket, és ki is próbálhatták azokat. A kézműveskedés sem maradhatott ki a programból. Az érdeklődők Derceni Irénkével és Papp Viktóriával csuhé és nemezbabákat készíthettek. Közben finom teát és lekváros kenyeret fogyaszthattak a kedves vendégeink.

Márton nap: Mivel a fiatalok közül sokan nem ismerik a Márton nap történetét, ezért a program kezdetén Szent Márton legendáját hallhatták. Márton-napi lámpásokat készítése mellett gesztenye, túróval töltött alma és sütők sült a kemencében.

Gyertyamártogatás: a lakásdekorációként szolgáló gyertyák elkészítésének folyamatát ismertettük meg, és felhívtuk a figyelmet az egyszerű módon, kézzel elkészített tárgyak értékére. (A résztvevők megtanulták, hogyan készíthetnek különböző formájú és színű gyertyákat, akár díszgyertyákat kézzel.)

Nemezelés: a nemez megmunkálása egyik ősi mesterség, melyet a mai fiatalok egyáltalán nem ismernek. A gyapjú formálhatósága és kezelhetősége lehetőséget nyújt arra, hogy különböző díszeket készítsenek belőle. (kulcstartó, fülbevaló)

Adventi kézművesség és mézeskalács-készítés: a karácsonyra való ráhangolódásként adventi koszorúk és dekorációk készítése, mézeskalácssütés és díszítése több csoporttal az adventi időszakban. A Luca-napi népszokások megismertetése a fiatalokkal. Luca búza, Luca-kalendárium készítése.

Nép játékok készítése és használata

5. A jó gyakorlat által érintett terület(ek)

A Nagyberegi tájház működtetése leginkább kulturális, hagyományőrző, pedagógiai és identitásmegőrző területekhez kötődik. Az utóbbi évek során turisztikai látványosságként, objektumként is értelmezhető.

6. A jó gyakorlat területi hatóköre

A projekt indulásakor leginkább Nagybereget és környékét tekintették az ötletgazdák a projekt hatókörének. Ma egész Kárpátaljáról érkeznek résztvevők a ház programjaira.

7. A jó gyakorlathoz szükséges feltételek (humán, pénzügyi, technikai)

A jó gyakorlat elengedhetetlen feltétele egy olyan tájház jellegű épület, amely tükrözi a paraszti élet szokásait, amelyben kialakítható foglalkoztató terem, és nagyobb terület vagy kert is tartozik hozzá.

Szükséges humánerőforrás tényezők: rendezvényszervező, kézművesek, táncsoportok, hagyományőrző együttesek.

8. A jó gyakorlat eredményei, rövid, közép és hosszú távú hatása

A projektnek köszönhetően a fiatalok megismerkednek a népi kultúrával. Évi 1000 fiatal látogat el a tájház programjaira. Iskolai, óvodai csoportok érkeznek Kárpátalja különböző városaiból, helyszíneiről.

9. A jó gyakorlat fenntarthatósága

A program megvalósítása jelen pillanatban ingyenes a látogatók számára. A ház fenntartása a projekt legköltségesebb eleme, ezért jó, ha a tájház egy község vagy intézmény része. A programelemek pályázati pénzből valósíthatók meg.

10. A jó gyakorlat adaptálhatósága

Nagyon sok településnek van tájháza, annak az ötlete, hogy ezt igazi, élő közösségi térként használjuk könnyen adaptálható bárhol. A programok költséghatékonyasága elérhetővé teszi a hagyományok népszerűsítését a fiatalok körében.